

PO OBISKU AVSTRIJSKEGA ZUNANJEGA MINISTRA V BEOGRADU IN NA BRIONIH

KREISKY RAZOČARAL JUGOSLOVANSKO JAVNOST

Koroški Slovenci ne zahtevajo drugega, kot da se izvedejo določila avstrijske državne pogodbe - Dunaj se bo pogajal s predstavniki manjšin

Priznati moramo, da smo z velikim zanimanjem pričakovali uradno poročilo o razgovorih, ki jih je imel avstrijski zunanji minister Bruno Kreisky z jugoslovanskimi državniki med obiskom v Beogradu. Ne bomo se motili, če zapišemo, da sta obe vladi že dalj časa čutili potrebo po takih razgovorih, da bi razčistili razmerje med obema državama in odstranili nekatere motnje, ki so zadnji čas neprijetno vplivale na dobre sosedske odnose med njima. Glavna teh motenj je bila politika, katero je začela Avstrija po podpisu državne pogodbe voditi do slovenske manjšine na Koroškem in do hrvatske manjšine na Gradiščanskem.

Značilno pa je, da je avstrijsko vladno časopisje, ko je naštevalo vprašanja, o katerih naj bi se razgovarjali dr. Kreisky in jugoslovanski državniki, kar **zamolčalo** tisto, ki je Slovincem in vsem Jugoslovanom še posebno pri srcu in kateremu mora jugoslovanska vlada zato pripisati vsaj tak pomen kot drugim zadevam, katere so bile na sporedu razgovorov. Dunajski tisk je nasprotno vedel povedati, da se bodo v Beogradu razgovarjali o možnosti sodelovanja med Jugoslavijo in Evropsko zvezo za prosto trgovino (EFTA), o odnosih med Zahodom in Vzhodom, razorožitvi ter o Južni Tirolski. Ker so že omenjali nemško manjšino v Italiji, bi bilo tembolj upravičeno pričakovati, da bi omenili tudi vprašanje koroških Slovencev, toda vse kaže, da je ta zadeva Avstrijcem neprijetna in jo zato tudi uradno in v tisku čimbolj spregledujejo, kar je nekoliko svetohlinsko. Lahko so si pa mislili, da bo to vprašanje postavila na dnevni red jugoslovanska vlada. In tako se je tudi zgodilo.

POTEK RAZGOVOROV

Razgovori med dr. Kreiskem in zunanjim ministrom Kočo Popovićem so se začeli predjšnji četrtek in so trajali še naslednji dan. Pogajanje so se udeleževali tudi podtajnik v avstrijskem zunanjem ministrstvu dr. Gschnitzer, od Jugoslovanov pa je bil med drugimi prisoten veleposlanik na Dunaju Jože Zemljak. V soboto dopoldne je dr. Kreiskega in spremstvo sprejel na Brionih tudi predsednik republike Tito.

Istega dne je bilo objavljeno uradno poročilo, iz katerega izhaja, da so razgovori potekali v »prijeteljskem vzdušju« in da so bile »odkriti izmenjane misli o najvažnejših vprašanjih, ki zadevajo mednarodni položaj«. Zatem so naštele zadeve, o katerih sta se obe strani načelno sporazumeli. Ta-

ko se obe vladi strinjata, da je treba, kar zadeva mednarodno politiko, čimprej pričeti s splošno in nadzorovano razorožitvijo ter zlasti prepovedati poskuse z atomskim orožjem; naloga vseh držav je, prispevati k nadaljnji ublažitvi napetosti v mednarodnem položaju; vladi nadalje upata, da bo bližnji sestanek na vrhuncu okrepil mednarodno sodelovanje in utrdil mir; naglasili sta, da se mednarodna vprašanja morajo reševati v okviru Organizacije združenih narodov in da ukrepi, ki koristijo gospodarskemu razvoju nerazvitih dežel, uspešno prispevajo k napredku človeštva in zagotovitvi miru. Poudarili sta tudi, da razlike v družbeni in politični ureditvi obeh držav ne pomenijo ovire za nadaljnje sodelovanje in dobre sosedske odnose.

GOSPODARSKI IN KULTURNI STIKI

Kar zadeva odnose med Avstrijo in Jugoslavijo, je bilo domnjeno, da se bodo v najkrajšem času začela pogajanja, kako skleniti dolgoročen trgovinski sporazum, po katerem bi se poglobilo tudi sodelovanje med industrijskimi podjetji obeh držav. Obe vladi sta sklenili tudi poglobiti kulturno sodelovanje, medtem ko sta o vprašanju odškodnine za podržavljeno avstrijsko imovino v Jugoslaviji za sedaj le »izmenjali mnenja«.

Podpisan pa je bil sporazum, po katerem se bo med drugim v Ljubljani ustano-

vil avstrijski konzulat in se na novo uredil obmejni promet vzdolž jugoslovansko-avstrijske meje, kot je bila pri nas stvar urejena z videnskim sporazumom. Vladi sta se obenem domenili za skupno borbo za zaščito rastlin.

O NARODNIH MANJSINAH NOBENEGA SPORAZUMA

Zamejske Slovence gotovo najbolj zani- ma tisti del poročila, ki govori o naših manjšinah v Avstriji. Ugotoviti pa moramo, da je poročilo v tem oziru nadvse skopo. Tako je rečeno, da je »Jugoslavija poudarila poseben pomen, ki ga prisoja pravični ureditvi vprašanj, zadevajajočih položaj slovenske in hrvatske manjšine v Avstriji, z namenom, da bi ohranili svoj etnični značaj in neoviran narodni razvoj, kot je v skladu z obveznostmi, ki izvirajo iz državne pogodbe, in z mednarodnimi sklepi«.

Avstrijski predstavniki so pa izjavili, da si njihova vlada »prizadeva utrditi položaj omenjenih manjšin v duhu načel avstrijske ustave in v smislu člena 7 državne pogodbe«.

Kljub zelo »diplomatsko« sestavljenemu besedilu pa je že na prvi pogled mogoče sklepati, da avstrijski in jugoslovanski državniki niso o tem kočljivem vprašanju dosegli nikakega sporazuma, marveč le iznesli svoja stališča.

Predrzne in skrajno nevljudne izjave

Kako Avstrijci v resnici sodijo o koroških Slovincih in gradiščanskih Hrvatih, je bolj kot iz uradnega poročila razvidno iz poteka razgovora, ki ga je dr. Kreisky imel z domačimi in tujimi časnikarji v Beogradu.

Ko ga je namreč neki časnikar vprašal, ali mu je uspelo »prepričati jugoslovanske državnike, da slovenska manjšina v Avstriji uživa enake pravice, kot jih daje Italija južnim Tirolcem«, je takole odgovoril:

»Gre za dve povsem različni vprašanji, ki ju ni mogoče med seboj primerjati, kajti Avstrijcev v Italiji je mnogo več kot Slovencev v Avstriji«. Zatem je pripomnil, da se »večina Slovencev s koroškim ljudskim glasovanjem leta 1920 izjavila za Avstrijo, medtem ko so bili južni Tirolci leta 1918 proti svoji volji priključeni Italiji«.

Toda izjava, ki nas je najbolj presenetila in iz katere se najnazorneje odraža misel-

nost avstrijskih voditeljev, je tista, po kateri naj bi vprašanje slovenske manjšine na Koroškem bila notranjepolitična zadeva Avstrije in so jo Avstrijci v beograjskih razgovorih obravnavali le zaradi dobrih sosedskih odnosov z Jugoslavijo.

Minister Kreisky in njegov tovariš Gschnitzer sta, kot vidimo, izredno pogumna in brezobzirna moža, če sta si upala svojim gostiteljem kratkomalo osporavati pravico, da se zanimajo za usodo svojih krvnih bratov v Avstriji. Če pa pomislimo, da se avstrijska državnik v isti sapi trudita, kako bi vsemu svetu dokazala, da ima Avstrija ne samo pravico, marveč tudi dolžnost ščititi koristi južnotirolske manjšine v Italiji, lahko upravičeno trdimo, da so bile izjave Kreiskega v Beogradu naravnost predrzne in so zato vzbudile zlasti v slovenski in hrvatski javnosti globoko razočaranje in ogorčenje.

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

Nedelja, 27. marca, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj — kronika 7 dni v Trstu; 15.40 Zbor Bojan iz Dornberka; 17.00 Nepričakovano, burka v treh dejanjih, (Johanni Nestrov - Mirko Javornik). Igrajo člani RO; 18.35 Slovenski okteti; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — Cesare Pavese (Franc Jeza); 21.25 Jugoslovanske ritmične popevke; 22.00 Nedelja v športu.

Ponedeljek, 28. marca, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše — Velikan Samuh in deček Dane, pravljica na igro, (Radiovoj Rehar). Igrajo člani RO; 19.00 Sola in vzgoja — Danilo Sedmak; Zakrknjenost med mladino; 20.00 Športna tribuna; 20.30 Riccardo Zandonai: Vitezi iz Ekebuja, opera v 4 dej.; Tržaški filh. ork. in zbor občinskega gled. Verdi vodi O. de Fabritius. Približno ob 21.15: Opera, avtor in njegova doba; približno ob 22.00 uri: Mala literarna oddaja.

Torek, 29. marca, ob: 18.00 Radijska univerza — Janko Košir: Osnove sodobnega kmetijstva; Gnojila; 18.10 Glazunov: Koncert št. 1 v f-molu za klavir in orkester; 19.00 Postno predavanje — Lojze Suštar: Cerkev na poti do večne liturgije v nebeskem svetišču; 21.00 Ilustrirano predavanje — Mirko Javornik: Tuje jadro na obzorju — John Morgan, poglavar Bukanirjev; 22.00 Umetnost in življenje — Edvard Traven: Predkolumbijska umetnost iz Mehike in srednje Amerike; 22.15 Jugoslovanski skladatelji — Ivo Petrič (Pavle Merku).

Sreda, 30. marca, ob: 18.00 Bližnja in daljna smučišča — Rafko Dolhar: Predalpsko smučišče; 18.25 Slovenski folklorni ansambli; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starec); 21.00 Avtor tromesečja — Ugo Betti: Ubežnica, drama v treh dej., (Mirko Javornik). Igrajo člani RO.

Četrtek, 31. marca, ob: 18.00 Radijska univerza — Franc Orožen: Življenje Asircev in Babiloncev — Državni posli in diplomacija; 18.35 Slovenske vokalne zasedbe; 19.00 Sirmo obzorja — Miran Pavlin: Sprehodi po tržaških muzejih — Državni arhiv; 21.00 Obletnica tedna — Maks Sah: 100-letnica plebiscitov v Toscani, Emiliji in Ducatih. Približno ob 21.50: Iz sodobne književnosti — Stanko Vuk in njegova knjiga Zemlja na zahodu (M. Javornik).

Petek, 1. aprila, ob: 18.00 Radijska univerza — Miral Pavlin: Kemija razkriva zlorabe živil — Kakao in čokolada s tujimi primesmi; 19.00 Postno predavanje — Jože Prešeren: Cerkev podoba dobrote in močnega božjega varstva; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Glavko Turk: Načrt poruške podzemne železnice; 22.20 Koncert pianistke Gite Mallyjeve — Ramovš: Preludij in toccata; Slavenski: Jugoslovanska suita.

Sobota, 2. aprila, ob: 13.30 Dobrodošle! Plošče prvič v oddaji; 16.00 Dante Alighieri: Božanska komedija — Vice, 20. spev — pripravil Boris Tomažič, prevod Alojz Gradnik; 17.00 Avenikov kvintet; 18.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 20.40 Moški zbor Fantje na vasi; 21.00 Duhovi in prikazni (Aleksander Dumas - Dušan Pertot). Igrajo člani RO.

TEDENSKI KOLEDARČEK

27. marca, **nedelja**: 4. postna, Janez Damaščan
23. marca, **ponedeljek**: Janez Kapistran
29. marca, **torek**: Ciril
30. marca, **sreda**: Janez Klimat, Viktor
31. marca, **četrtek**: Modest
1. aprila, **petek**: Hugon
2. aprila, **sobota**: Frančišek Pavelski

IZ DOBE NAPOLEONA

V obalnem mestecu Winchelsea prejema g. Friderik Curd letno plačo za službo, ki je v njegovi družini dedna in je bila ustanovljena pred poldrugim stoletjem, ko je živel Napoleon in se nameraval izkrcati z brodovjem v Veliki Britaniji.

Curdovi so imeli nalogo iti vsak dan tri — ali štirikrat na bližnji griček gledat, ali se ne bliža Napoleon. Če bi ga z daljnogledom zazrli, bi morali to takoj javiti admiraliteti. Napoleon je že zdavnaj mrtev, služba pa še zmerom obstoji in gospodu Curdu teče plača, čeprav mu ni več treba hoditi v opazovališče na gričku.

Kreisky razočaral jugoslovansko javnost

(Nadaljevanje s 1. strani)

Da bi bolje poudaril razliko med vprašanjem Južnega Tirola in vprašanjem slovenske manjšine na Koroškem, je dr. Kreisky tudi pripomnil, da medtem ko je bil za nemško manjšino sklenjen poseben sporazum (De Gasperi-Gruber), tak dogovor med Avstrijo in Jugoslavijo ne obstaja in zato naj bi naša matična država tudi s pravnega stališča ne imela pravice se vmešavati v »zgodnj notranjo zadevo Avstrije«.

Na to samo na videz pravno utemeljeno stališče bi odgovorili, da koroški Slovenci in gradiščanski Hrvatje ne zahtevajo nič drugega, kot da Avstrija začne spoštovati in izvajati obveznosti, ki jih je prostovoljno prevzela, ko je podpisala državno pogodbo, in ki so bile eden izmed pogojev, da je dosegla svojo neodvisnost in svoje sedanje meje.

Med Avstrijo in prizadetima manjšinama je nastal hud spor, ker dunajska vlada ne samo da ni 5 let po podpisu državne po-

godbe še pričela izvajati določil v korist manjšin, temveč je celo dopustila, da jih je koroška deželna vlada začela nesramno tepati. In prav zaradi tega ima Jugoslavija vso moralno in pravno pravico, da zahteva spoštovanje mednarodnih obveznosti.

KAJ SO OBLJUBILI

Iz uradnega poročila o razgovorih ni razvidno, da bi Kreisky in Gschnitzer karkoli obljubila v korist naših manjšin, še manj pa, da bi nase prevzela določene obveznosti. O vsem, kar dunajska vlada namerava v tem vprašanju storiti, smemo le sklepati iz poteka beograjskega razgovora s časnikarji in iz pisanja avstrijskega tiska. Tako se zdi, da sta se avstrijska državnik le obvezala čimprej proučiti zahteve, ki so jih iznesli koroški Slovenci, kar pomeni, da se bo dunajska vlada pričela pogajati s predstavniki prizadetih manjšin. To je po našem edini otipljiv uspeh, ki ga je pri razgovorih v Beogradu dosegla Jugoslavija.

A. C.

Krvavi dogodki v Južni Afriki

V Južnoafriški zvezi, državi, ki spada k Britanski skupnosti narodov (Commonwealth), je v ponedeljek prišlo do nemirov, o katerih govori ves svet. V tej državi, ki šteje približno 14 milijonov duš, tvorijo črnici velikansko večino, a so kljub temu podvrženi ostri nadvladi belokožcev. Teh je sicer samo tri milijone, vendar v njihovih rokah je vse bogastvo ter vsa politična oblast v deželi. Domači črnici, ki imajo pogostoma do osemkrat manjšo plačo od belcev, zavzemajo najnižje službe. Odrejeno jim je celo, kje morajo prebivati, brez posebne izkaznice jim niti ni dovoljeno se svobodno kretati po državi. Ta poslednja omejitev je ravno dala povod za krvave nemire.

Politična organizacija, imenovana Vseafriški kongres, je pozvala črnsko prebivalstvo, naj pusti doma izkaznice ter se da raje od policije množično zapirati. Nastali so ulični nemiri. Policija se je posluževala oklopnih edinic ter na demonstrante streljala tudi iz reakcijskih letal. Življenje je zgubilo okoli 100 ljudi, ranjenih je pa bilo okrog 250.

Mednarodni odmev

Surovo ravnanje s črnopolnimi domačini ni vzbudilo odpora in ogorčenja samo v Afriki, temveč tudi v ostalem svetu. Vodstvo Laburistične stranke v Veliki Britaniji je zahtevalo, naj angleška vlada stvar natančno preišče ter ugotovi, kdo je kriv krvavih dogodkov. Mladina v Londonu je organizirala ulične demonstracije in zahtevala, naj se uvoz orožja iz Anglije v Južnoafriško zvezo oblastveno prepove. Ravno-

NAJDRAŽJA V EVROPI

Petrolejska podjetja v Italiji so te dni sklenila znižati ceno bencinu za pet lir na liter. Kljub temu je bencin v Italiji še zmeraj najdražji v Evropi. Skoro enako drag je samo v Franciji, medtem ko stane to gorivo v Belgiji 96 lir, v Nemčiji 89 in v Švici 68 lir za liter.

tako naj se ovira trgovina med to deželo in Veliko Britanijo.

Dogodke je obžalovala in obsodila tudi vlada v Washingtonu. Posebno ostro je pa protestiral voditelj Indije Pandit Nehru, ker živi v Južnoafriški zvezi poleg črncev skoro 400 tisoč Indijcev, s katerimi belokožci, to je Buri in Angleži, ravna ravno tako brezobzirno in surovo kot s črnici.

Nacionalistična nesramnost

Avstrijski dnevnik SALZBURGER NACHRICHTEN je objavil uvodnik, v katerem trdi, da se je potovanje Kreiskega in Gschnitzerja v Jugoslavijo končalo s precej šibkimi uspehi, čeprav se pričanja med sosednjima državama nova doba sodelovanja. List izraža upanje, da bo vprašanje koroških Slovencev črtano z dnevnega reda »pretiranih zahtev slovenskega nacionalizma«.

Če torej koroški Slovenci zahtevajo od Avstrije le del tega, kar zahteva Dunaj za Južne Tirolce, je to »pretirani slovenski nacionalizem!« Salzburski dnevnik razlaga, da je Avstrija sicer vzela nase določene obveznosti do koroških Slovencev, a da je njihovo uresničenje popolnoma notranja zadeva Avstrije, katera ne more biti »predmet mednarodnih razgovorov«. Ko je italijanska vlada isto trdila o južnotirolskem vprašanju, češ da Avstrija nima pravice se mešati v notranje politične zadeve Italije, je vso avstrijsko javnost zajela velika nevolja: Kako se drznejo Italijani kaj takega trditi, ko vendar pogodbo o zaščiti manjšine ni podpisala samo Italija, temveč tudi Avstrija? To, kar so dunajski državniki očitali Italiji, delajo zdaj brez sramu sami pred mednarodno javnostjo. Drugo vprašanje je, ali s tem koristijo svojim rojakom v Južnem Tirolu. Mi sodimo, da svoji manjšini v Italiji s tem le škodujejo, saj italijanski tisk v zadnjem času odklanja avstrijske zahteve glede Južnega Tirola, sklicujoč se na slab zgled, ki ga Avstrija sama daje na Koroškem!

Po enem mesecu vladne krize

Odkar je vlada odstopila, je pretekel ena mesec in še danes ni jasno, kakšna bo nova rimska vlada in kdo jo bo vodil. Segni se je pogajal o tem vprašanju s Saragatovimi socialnimi demokrati in z Republikansko stranko. Zdelo se je; da so se zastopniki teh treh političnih organizacij skoroda sporazumeli glede programa bodoče skupne vlade, ki naj bi bila vsekakor usmerjena na levo. Edina težava je bila v tem, da te tri stranke v parlamentu ne razpolagajo z zanesljivo večino glasov. Obstoj bodoče vlade bi bil odvisen od Nennijevih socialistov, ki bi se v parlamentu morali vsaj zdržati glasovanja, da preprečijo Segnjev padec. Misel, da bi vlada bila odvisna od Nennijske dobre volje, je pa za široke kroge v Krščanski demokraciji neznosna. Pella, Scelba in drugi desničarski politiki in zastopniki italijanske Katoliške akcije taki vladi odločno nasprotujejo.

Tako se je Segni v zadnjem trenutku premislil ter vrnil od Gronchija dani mu nalog, da sestavi vlado. Predsednik republike je

Bogastvo v sreči

Bogastvo v sreči ali loteriji najdejo redki, išče pa ga vsaj 1/7 vsega italijanskega prebivalstva, ker vsaj 7 milijonov državljani stavi tedensko na loterijo, enalotto, totocalcio, totip itd.

Ugotovljeno je, da stavi okrog 3.800.000 oseb na loterijo, okoli 3 milijone na totocalcio, skoraj milijon in pol na enalotto, okoli 800.000 oseb na totip in okoli 1.350.000 oseb na druge loterije. Če te številke seštejemo, dobimo več kot 7 milijonov, a lahko trdimo, da je igralcev okrog 7 milijonov, ker mnogi igrajo na več kot eno loterijo. Če računamo, da vsak igralec stavi tedensko samo 100 lir, se tedensko nabere lepa vsota okoli 1 milijarde lir. Od tega znašajo dobitki 40% in vse ostalo požrejo stroški, nekoliko CONI (olimpijski odbor — za podpiranje športa), levji delež pa država.

Mnogi iščejo srečo tudi v igralnicah (casinò), ki so v Italiji trije, in sicer v Benetkah, San Remu in S. Vincentu. Igralnice obiskujejo letno okoli 1.700.000 oseb; približno polovica je Italijanov, ostali so tujci. Ni sicer znano, koliko denarja zaigrajo, a vsote morajo biti znatne, če imajo igralnice nad 5 milijard letnih dohodkov, od katerih dobe občine 80 odstotkov.

Danes teži ves zapadni svet, zlasti Italija, za lahkim in hitrim zaslužkom brez dela in truda. Gre za bolezen, ki se čedalje bolj širi in se prevečkrat spremeni tudi v zločin, kar je najočitnejši znak, kako je današnja družba pokvarjena.

Naročnike, ki niso še poravnali naročnine, opozarjamo, naj to store čim prej. Poravnajo jo lahko ali na upravi lista ali po poštni položnici, ki jo dobe na vsakem poštnem uradu.

Uprava

fanijevega pristaša ministra Tambronija in ga pooblastil, da on poskusi svojo srečo. Fernando Tambroni ima 58 let in je bil v Segnjevji vladi minister za proračun in zaklad. V nekaj dneh bomo videli, ali je kos zaupani mu nalogi.

Hruščev je došel v Francijo

Sovjetski ministrski predsednik, katerega je bila napadla influenza, je ozdravil in je prispel včeraj v Francijo. Za časa svojega obiska bo Hruščev imel dolge politične razgovore z generalom De Gaulleom in skušal priti v stik s francoskim ljudstvom, češar pa ne bo mogel storiti v tako obsežni meri, kakor bi si želel. V Franciji živijo namreč številne protikomunistične skupine izseljencev iz dežel onkraj železne zaves, ki bi utegnile izvršiti dejanski napad na Hruščeva.

Ker je za osebno varnost in nedotakljivost tujega gosta odgovorna francoska vlada, se Hruščev seveda ne bo mogel tako svobodno kretati po deželi.

Tudi cerkveni krogi v Franciji nasprotujejo očitno obisku Hruščeva. Tako je škof v Tarbesu objavil, da dobri katoličani, če niso ravno prisiljeni, ne pojdejo po ulicah, po katerih bo šel Hruščev s spremstvom.

Svobodno bo pa mogel Hruščev izmenjati misli z voditelji Francije. Kaj namerava Hruščev s svojim obiskom doseči, ni povsem jasno. V vsakem primeru želi vplivati na generala De Gaulle pred vrhunskim sestankom, ki bo v Parizu sredi maja. Mogoče bo ponudil De Gaulle pomoč Rusije, da se Francija sprejme kot enakopravna članica v družbo atomskih velesil, ter tako čvrsteje naveže Francijo na Moskvo.

De Gaullov spor s parlamentom

Predsednik francoske republike ni prišel v spor samo z nacionalističnimi vstajniki v Alžiriji, ampak tudi s parlamentom, čeprav razpolaga v njem z veliko večino. Nedavno tega je 287 poslancev podpisalo poziv na De Gaulle, naj skliče izredno sejo parlamenta, na kateri bi razpravljali o izredno težkem gospodarskem položaju francoskih kmetov.

De Gaulle je predlog odklonil, češ da se vlada že pripravlja sklicati redno sejo 26. aprila, zato je izredno zasedanje povsem nepotrebno. De Gaullova odločitev je spravila v veliko nevoljo njegove bivše politične zaveznike, kot so voditelj socialistov Guy Mollet, René Pleven in voditelj največje kmečke organizacije, ki šteje 800.000 članov, J. Courau. Politični opazovalci sodijo, da bo De Gaulle skoro gotovo tudi te težave premagal.

HITLERIZEM V AVSTRIJI

V ponedeljek je porotno sodišče v Gradcu izreklo razsodbo, ki je zbudila veliko pozornost v Avstriji in inozemstvu. Oprostilo je namreč vsake kazni bivšega hitlerjanskega častnika Oskarja Reitterja, obdolženega, da je aprila 1945 dal usmrtiti enajst Židov, nahajajočih se v taborišču, ki je spadalo pod njegovo poveljstvo. Reitter se je branil takole: dotični Židje so bili okuženi od tifusa in da se prepreči širjenje nalezljive bolezni, jih je dal pač odstraniti. Avstrijsko sodišče mu je verjelo ter ga oprostilo, namesto da bi ga kaznovalo, kakor pritiče vojnim zločincem.

Tisk se sprašuje, ali pomeni v nemškem jeziku beseda »odstraniti« vselej »pomoriti«, kakor so jo tolmačili še v aprilu 1945 SS-ovci, ki so obobile Žide z brzostrelkami usmrtili.

Iz tega obenem lahko vidimo, kako se strupenega hitlerjanskega duha še 15 let po vojni ne morejo otresti v Avstriji niti sodišča.

Važno pismo predsedniku Gronchiju

Slovenski člani Italijanske komunistične stranke, ki so bili od ljudstva izvoljeni v pokrajinski in občinske svete na Tržaškem, so 16. marca t. l. sklenili poslati predsedniku republike Gronchiju pismo, kjer obračajo njegovo pozornost na položaj naše slovenske narodne manjšine. Državnega poglavarja naprošajo, naj poskrbi za to, da bo bodoča vlada spoštovala določila republiške ustave (člen 3 in člen 6), po katerih pripada slovenski narodni manjšini v Italiji popolna enakopravnost z večinskim narodom.

Istočasno zahtevajo, naj se nova vlada obveže, da bo ustanovila avtonomno deželo Furlanijo-Juljsko krajino s posebnim statutom, v okviru katere bi imel Trst še posebno samoupravo.

Nova avtonomija naj prinese našim krajem gospodarsko in socialno obnovo, slovenski narodni manjšini pa obenem zagotovi vse pogoje za njen narodni obstoj in razvoj. Med pravice, ki pritičejo »državljanom slovenskega jezika«, prištevajo komunistični zastopniki uporabo materinega jezika v vsem javnem življenju in odnosih z oblastvi, pravno ureditev slovenskega šolstva, primerno strokovno izobrazbo v materinem jeziku, ustanovitev kmetijske šole s

slovenskim učnim jezikom, ustrezno zastopstvo v državnih in javnih uradih itd.

Navedeno pismo, naslovljeno na državnega poglavarja Gronchija, je politično pomembno, ker je v Komunistični stranki Italije organiziran sorazmerno največji del slovenske manjšine. Od slovenskih komunističnih voditeljev je torej v veliki meri odvisno kulturno in narodno življenje našega ljudstva pod Italijo. Na njihovih ramenih leži potemtakem precejšnja odgovornost.

Veseli nas vsekakor, da se Italijanska komunistična stranka zavzema pri državnem poglavarju za narodno enakopravnost našega ljudstva v vseh pokrajinah od Beneške Slovenije do Trsta, medtem ko druge italijanske stranke in zlasti vladna Krščanska demokracija ravna povsem nasprotno.

Tako je demokristjanski dnevnik IL GAZZETTINO nedavno tega v svojih diploмах iz Trsta trdil, da v videmski pokrajini slovenske manjšine »sploh ni« ter ji zato ne pritiče nobena pravica. Nič ne more bolje naslikati političnih razmer v naših krajih kot to, da ateistični komunisti dajejo italijanskim katoličanom nazoren nauk, kako bi bilo treba v drugorodnih državah ravnati z narodnimi manjšinami.

Tržaškega

Nabrežina:

KAMNOLOMI — EDEN TEMELJEV OBČINSKEGA GOSPODARSTVA

Občinski svet je prejšnji teden razpravljajal o nabrežinskih kamnolomih, ki tvorijo, kot smo že poročali, eno najvažnejših gospodarskih dejavnosti v naši občini. Lastnik kamnolomov je občina, ki pa od njihovega industrijskega izkoriščanja nima danes tako rekoč nobene koristi. Ni sicer mogoče natančno ugotoviti, koliko znaša letna proizvodnja kamna v občinskih kamnolomih, kajti industriji te podatke skrbno prikrivajo, a recimo, da letno izrujejo 4 tisoč kub. m. kamna, kar je po mnenju nekaterih strokovnjakov še odločno premalo. Če računamo, da se posamezni kub. m. prodaja n. pr. samo po 50 tisoč lir, ugotovimo, da imajo industriji 200 milijonov kosmatega dohodka letno, od katerih ne dobi občina niti pičlih 3 milijonov, kar je, kot vsakdo lahko vidi, malo več kot nič.

To stanje je posledica starih dolgoročnih najemninških pogodb, ki pa povzročajo občini, se pravi vsem prebivalcem, trajno in neprecenljivo škodo. Zato je občinska uprava to vprašanje več let skrbno proučevala ter prišla do zaključka, da je treba ukreniti, kar je mogoče, da se sedanje krivično razmerje med lastnikom kamnolomov (občino) ter najemniki (industriji) korenito izboljša.

Novi pravilnik

Občinski odbor je na zadnji seji predložil svetovalcem osnutek pravilnika, ki natančno določa, kako se bodo kamnolomi odselej oddajali v najem posameznim industrialcem. Iz njegovih najvažnejših členov izhaja predvsem naslednje: občina ne oddaja v najem določene zemljiške parcele, kot je napačno povedano v starih najemninških pogodbah, ampak je industriju dan v izkoriščanje **določen in odprt kamnolom**; poleg letne najemnine bo moral najemnik občini plačevati 10 odstotkov vrednosti posameznega kub. m. izruvanega kamna, ki je namenjen za prodajo; občina bo nadalje stalno nadzorovala tako potek proizvodnje kot izkoriščanje kamnolomov in bo zato ustanovila posebno komisijo, katero bodo sestavljali trije od občinskega sveta imenovani člani.

Da je ta pravilnik izredne in temeljne važnosti za občinsko gospodarstvo, ni treba posebej poudariti. Če bi namreč vse sedanje najemninške pogodbe temeljile na omenjenih osnovah, bi občina od zgoraj navedene letne proizvodnje 4 tisoč kub. m. imela nad 20 milijonov dohodkov, s čimer bi korenito izboljšala svoj proračun.

Po daljši in zanimivi razpravi je bil osnutek pravilnika soglasno sprejet in bo te dni dostavljen nadzornim oblastvom v potrditev.

Devin:

RIBIŠKO EZULSKO NASELJE — SAMOSTOJNA ŽUPNIJA

Devinski župnik je v nedeljo v cerkvi oznanil, da je goriški nadškof dne 16. t. m. izdal odlok, po katerem je na ozemlju stare fare sv. Ivana (vanjo spadajo Devin, Šti-

van in Medja vas) bila ustanovljena nova župnija. Ta obsega v glavnem ribiško ezulsko naselje, ki ga v zadnjem času imenujejo tudi naselje Sv. Marka. Ozemlje nove župnije se na jugu razteza od izliva Timave v morje do kamnoloma Taverna, na severu pa gre meja vzdolž državne ceste, in sicer od bivšega obmejnega prehoda na poti Štivan - Tržič do križišča državna cesta — pot za ezulsko naselje.

V novo faro spadajo torej tudi nova tovarna papirja in nekatere štivanske hiše ter stara in zgodovinska cerkev pod državno cesto, ki so jo po tej vojni delno obnovili, tako da imajo v njej svoje pobožnosti begunci iz bližnjega naselja.

V dušnem pastirstvu ne bo dejansko nobene spremembe, kajti ezuli imajo že leta svojega duhovnika. Ta bo pa odslej smel izvrševati tudi tiste dolžnosti, ki spadajo v pristojnost župnika in ki jih je doslej lahko izvrševal le devinski župnik.

Repentabor:

TELEFON IN JAVNA RAZSVETLJAVNA NA FERNETIČIH

Kot smo poročali, so bila v zadnjem gospodarskem načrtu naši občini nakazana sredstva za napeljavo telefona in za ojačanje javne razsvetljave na Fernetičih. Pred dnevi je občinski odbor ponovno proučil vprašanje ter sklenil, da se bo vzdolž državne ceste, ki gre skozi omenjeno vasico, postavila neonska javna razsvetljava, kakršna je na primer v Sesslanu (nabrežinska občina). Dela bo izvedla družba SVEM. Sklenjeno je bilo tudi, da se javna telefonska govorilnica za Fernetiče postavi v gostilni, ki je last g. Albina Gomizelja. Ta bo v kratkem zgradil novo sodobno restavracijo, katere načrt je že bil odobren.

Občina ima na razpolago še 4 milijone za ureditev cest. Ker predvidevajo, da bodo glavne poti popokrajnili, namerava občina zgornjo vsoto potrošiti za ureditev nekaterih vaških cest na Colu in v Velikem Repnu.

Repentaborska občina ima po zadnjih podatkih skupno 422 volivcev, in sicer 210 moških ter 212 žensk.

Zgonik:

NOVA JAVNA DELA V OBČINI

Dne 15. t. m. so na javni dražbi oddali gradnjo novega skladišča, ki ga občina nujno potrebuje zlasti za spravljane opreme naših šol in otroških vrtcev. Stavbo bodo sezidali v bližini županstva. Istega dne so oddali na dražbi razna dela v zgoniški cerkvi. Tu je potrebno, da se popravi zlasti streha.

Pred kratkim so delavci Selada dogradili pot proti hribu Sv. Lenarta, kjer namestila Ustanova za tujski promet obnoviti nekdanjo staro kapelico, posvečeno sv. Urhu. Z vrha hriba se namreč odpira lep razgled na morje, Istro ter na furlansko ravan, kar privablja čedalje več izletnikov. Zdaj bi morali še urediti zadnjih 100 m poti, a so nastale težave, ker mora pot preko zasebnega zemljišča.

V torek je v Zgoniku umrla 73-letna domačinka Šimoneta Marija. Pokojnica je bi-

la dobra družinska mati ter zavedna Slovenka, saj ni na svoj rod pozabila, niti ko sta bila z možem — železničarjem premeščena v notranjost države, kjer sta živela, dokler ni mož bil upokojen.

Naj rajna mirno počiva v domači zemlji. Družini in ostalim sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

NOVA ŽUPNIJA V GRILJANU

Tržaški škof Santin je na praznik sv. Jožefa v novi župniji v Griljanu ustoličil novega župnika Giovannija Zugnana. Ker je župnik prišel v Trst iz Istre, je njegovi službi božji prisostvovalo poleg oblastev tudi precejšnje število istrskih beguncev. Po predpisih zadnje tržaške škofijske sinode bi moral novi župnik v Griljanu dobro obvladati slovenščino in italijanščino.

Beneška Slovenija -

IZ SV. PETRA SLOVENOV

Znano je, da je ogromno prebivalcev iz naših krajev na delu v tujini in da se z njihovimi prispevki preživljajo tudi ljudje, ki ostanejo doma. Položaj našega življa v tujem svetu pa se v zadnjem času precej slabša, in sicer posebno zaradi hude krize v premogovni industriji. Ta je začela najprej v Belgiji, nato se je pojavila v Nemčiji in prav v zadnjem času tudi v Franciji. Premog se vsepovsod vedno teže prodaja. Zato delajo tudi v Franciji načrte, kako bodo zmanjšali premogovno proizvodnjo. V okolišju Loire bodo v petih letih skrbili proizvodnjo premoga za 25 odstotkov, v drugih premogovnih središčih pa za 20 odstotkov. Zaradi tega ne bodo sicer prizadeji tisti naši rudarji, ki že dalj časa delajo v francoskih premogovnikih, a naši mladi delavci ne bodo več dobili zaposlitve v njih in si bodo morali zato poiskati drugo delo.

Spomladi pojde zopet precej naših fantov na delo v Francijo. Tu si bodo pa morali poiskati zaposlitve v rudnikih za pridelovanje železa.

Zaradi skrčenja premogovne proizvodnje v Franciji bodo nastale tudi za naše delavce razne težave, kot n. pr. vprašanje odškodnine za odpust iz službe, vprašanje zaposlitve v drugem delu za tiste, ki že dolgo delajo v francoskih rudnikih.

CENTA IN NJENE VASI

Čento imenujejo »biser Furlanije« zaradi njene lepe lege, milega podnebja in razkošnih vil v okolici. Zato prihaja v to vas vsako nedeljo mnogo Videmčanov in tudi nekaj Goričanov.

Prav tako bi mogla biti privlačna za izletnike tudi vsa čentska okolica. A ni tako, kajti tamkajšnje okoliške vasice so žal popolnoma zanemarjene in zapuščene.

Tako je n. pr. cesta iz Čente v Smrdečo tako slaba, da ne moreš po njej voziti ne z avtomobilom ne s kakim drugim prometnim sredstvom.

Cesta pa, ki gre iz Molinisa v Čento, je tako ozka, da je gorje, če se srečata na njej dva avtomobila. To pot so si ljudje zgradili sami in tudi električno luč so si napeljali na lastne stroške.

V zadnjih dneh se je prebivalstvo Sedi-
gle in okolice zelo vznemirilo, ko je zvede-

Z OSLAVJA

V četrtek prejšnjega tedna je bil v Gorici sestanek vinogradnikov, ki so se ga udeležili tudi člani pripravljalnega odbora za ustanovitev zadružne vinske kleti z Oslavja in iz Števerjana. Prisoten pa je bil tudi priznani ocenjevalec vin prof. Cosimo.

Na sestanku so razpravljali o pravilniku bodoče zadružne kleti, katerega pripravlja dr. Formentini. Ta je dejal, da so pravila prirejena po vzorcu tistih, ki veljajo za vinske kleti v beneški pokrajini, kjer jih je okoli 30.

Profesor Cosimo je izjavil, da je potrebno okoli 20 stotov grozdja, če naj zadružna klet uspeva. Vino iz hribovitih krajev je mnogo boljše kot tisto iz ravnine in ima zato višjo ceno.

Na razstavah po svetu so izložena vina iz

Kanalška dolina

lo, da so v bližini ustanovili lovišče za fazane. V teh krajih so pa samo vinogradi in nikakor ni prav, da se zaradi športa povzroča pridnim vinogradnikom precejšnja škoda. Saj je znano, da fazani strašno žro grozdje. Lovišče je v teh krajih tudi nevarno za otroke, ker so kmečke hiše skrite med vinogradi in se otroci kaj radi tam igrajo. Bolje bi bilo, če bi občinski poglavarji poskrbeli za dobre ceste in druga prepotrebna javna dela, od katerih bi izletniki in kmetovalci imeli več koristi.

UČEJA V REZIJU ZOPET
ODREZANA OD SVETA

Zadnji snežni zameti v Reziji, Karniji in Kanalski dolini niso povzročili samo zastoja v prometu, marveč so hudo ogrožali tudi obstoj nekaterih naselkov, kot n. pr. Učeje v Reziji.

Po treh dneh naletavanja snega je ta vas zopet bila popolnoma odrezana od sveta, dokler se ni v ponedeljek prejšnjega tedna 6 vojakom posrečilo priti do vasi. Ta čas je ostala popolnoma brez kruha in sadja. Ker ni mogel nihče v dolino, je zavladal med prebivalstvom pravi strah. Zaradi novega mraza se je zopet pojavila influenza in v vseh hišah so zmanjkala prepotrebna zdravila. Tudi nekaj hudih primerov pljučnice je bilo. Domači župnik je telefoniral v Videm in prosil oblastva za pomoč, zlasti za zdravila. Vojaki so medtem že večkrat prinesli v vas zdravila in hrano. Na cesto, ki vodi od Muzeca do Učeje, so predpretekli tork pripeljali tudi stroj, s katerim kidajo sneg.

IZ RAJBLJA

Tukajšnji župnik je začel pred kratkim izdajati župnijski list, ki se imenuje La Lampada. V listu je posvečen en stolpec tudi slovenskim vernikom. Tu bo imel svoje mesto tudi naš materin jezik. V prvi številki je bilo v tem stolpcu ponatisnjeno med drugim tudi Gregorčičevo Rabeljsko jezero. Izvirniku je bil dodan italijanski prevod.

Druga vesela vest iz našega kota je, da bo 25. marca posvečen v mašnika g. Mario Salan, ki je bil rojen v Rajblju in je tu preživel otroško dobo. Nova maša bo v Rajblju 27. t. m.

najrazličnejših krajev, le tistih iz goriških Brd ne vidiš nikjer, čeprav so odlična. Govornik je tudi poudaril, da se danes vina ne razlikujejo po imenu trt, marveč se imenujejo po kraju, kjer se pridelajo. Zato naj se naša imenujejo: Vina goriških Brd.

Prof. Cosimo je tudi svetoval, naj naši vinogradniki prično pridelovati enotno vrsto briškega vina. Ta nasvet so nekateri vinogradniki že upoštevali in bili s svojo kapljico zelo zadovoljni, ker so jo lahko prodali po zadovoljivi ceni.

IZ DOBERDOBA

Predsednik pokrajine dr. Culot je pred kratkim razdelil med dijakke agronomije 23 štipendij v skupnem znesku 900 tisoč lir.

Med nagrajenci je bil tudi naš domačin Josip Jarc, ki je dobil 70 tisoč lir.

V kratkem bodo v naši občini izvršena razna javna dela; v Jamljah bo podjetje Pin zgradilo šeststanovanjsko hišo. Občina tudi pričakuje, da bodo oblastva v kratkem odobrila načrt za napeljavo elektrike v Dolu, tako da bo podjetje Selveg, ki je že podpisalo pogodbo, lahko pričelo z delom.

Pred nekaj dnevi smo pokopali 78-letnega domačina Ivana Marušiča, uglednega očeta številne družine. Naj mu sveti večna luč. Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

IZ JAZBIN

Novo šolsko poslopje v naši vasi je bilo popolnoma dokončano v začetku tega meseca in prejšnji teden se je v njem že pričel pouk. Stavbo pa bodo slovesno otvorili in blagoslovili skupno s šolo na Valerišču in z drugimi novimi zgradbami v občini.

Jazbinci smo zares zadovoljni, da se naša vas lepo urejuje. Najprej so po prizadevanju domačega župnika zgradili lepo cerkev, zatem so napeljali električno luč in sedaj imamo novo šolo. Upamo, da pridemo v kratkem tudi do svojega pokopališča, ker je števerjansko za nas zares preoddaljeno.

IZ ŠTEVERJANA

Električna napeljava v Ščednem in spodnjem koncu Bukovja je bila prejšnji teden v glavnem zaključena. Ljudje so še posebno zadovoljni, ker bodo lahko uporabljali električni tok tudi za gospodinstvo.

V torek je imel naš župan daljši razgovor s prefektom dr. Nitrijem. Razgovarjala sta se o najvažnejših vprašanjih naše občinske uprave.

Preteklo soboto je imela tukajšnja Kmečka bolniška blagajna občni zbor, na katerem so pregledali nieno lanskega letnega delovanja in odobrili delovni načrt tega leta.

SOVODNJE

Z vzdrževanjem in popravilo cest ima naša občina vsako leto velike stroške. Tako se je tudi letos lotila tega dela in zaposlila več brezposelnih delavcev, ki jih plačuje s sredstvi iz sklada za zimsko pomoč.

Pred kratkim so pričeli širiti cesto Rupa — Peč, kar je bilo nujno potrebno, ker je bila pot doslej tako ozka, da sta po njej le z največjo težavo lahko peljala dva vozova. Prejšnji teden so dela žal morali začasno prekiniti, ker so stroje drugod potrebovali. Občina pa namerava pričeta dela v krat-

Iz Goriške

kem dokončati in razširiti cesto Peč — Sovodnje.

Občina bo morala omejiti promet preko mostu v Rubijah, po katerem zdaj vozijo tudi najtežji tovorniki, ker se je pred časom pokvaril most čez Sočo pri Zagraju. Tovorniki bodo morali voziti po poti skozi Gabrje na državno cesto, promet preko rubijskega mostu bo pa dovoljen le avtobusom in drugim lažjim vozilom.

Na županstvu pripravljajo v zadnjih dneh seznam kmečkih posestev v sovedenjski občini. Seznam bo služil za popis kmetijstva, ki ga bodo izvedli v letošnji jeseni.

DVE KULTURNI PRIREDITVI

V nedeljo je SKPD iz Pevme priredilo v dvorani na Placuti koncert, pri katerem so nastopili oktet Planika, mešani in mladinski zbor, pianist Gabrijel Devetak in violonist Rudi Komavli.

Prireditve je dobro uspela; občinstvo je dvorano napolnilo.

Tudi obe predstavi Gorinškove mladinske igre v prosvetni dvorani pri Zlatem pajku sta bili dobro obiskani in igralci SG iz Trsta so ju odlično odigrali. Številno občinstvo je igro odobrilo z živahnim ploskanjem.

Ravnatelj Nemec - šestdesetletnik

V petek je ravnatelj slovenske nižje gimnazije in strokovne šole v Gorici dr. Josip Nemec praznoval 60-letnico rojstva.

Slavljenec se je rodil v Podgori in že kot mlad dijak moral — kot vse goriško ljudstvo — pretrpeti Golgota begunstva. Srednjo šolo je nadaljeval v Leobnu na Stajerskem, zrelostni izpit pa je položil v Idriji. Po maturi se je vpisal na novoustanovljeno ljubljansko vsučilišče. Ker je bil odrezan od družine, ki je živela v Italiji, je študije prekinil in se vrnil domov. Najprej se je zaposlil pri nekem trgovskem podjetju v Vidmu. A njegova narava ga je gnala proč od zgolj gospodarskega pridobivanja in kaj kmalu se je vpisal na univerzo v Benetkah, kjer je leta 1929 diplomiral iz nemščine. Tako je postal profesor in vzgojitelj. Sprva je poučeval na strokovni šoli v Gradiški, nato na trgovskem zavodu v Gorici, od koder je bil premeščen v Pulj, od tu pa na gimnazijo v Videm. V Gorici je poučeval slovenščino, drugod pa nemščino. Za poučevanje na omenjenih šolah si je moral tudi sam napisati učbenike. Tako je sestavil »Grammatica della lingua slovena« (3 izdaje); Italijansko slovnico (2 izdaji); »Il tedesco« za tri različne stopnje šol (3 izdaje); Nuovissimo dizionario della lingua italiana e tedesca v sodelovanju s profesorjem Laziolijem; ta slovar je prvič izšel leta 1940-41 na 176 straneh; prvi je sledilo še več izdaj.

Ob koncu druge svetovne vojne, ko so se v Gorici odprle slovenske šole, se je vrnil v rodno mesto, bil najprej profesor, od leta 1947 pa ravnatelj vseh slovenskih srednjih šol v Gorici, dokler ni bil za ravnatelja slovenske višje gimnazije in učiteljskega imenovan dr. Rožič.

Izredni delavnosti in pridnosti ravnatelja Nemca se moramo goriški Slovenci zahvaliti, da je prekrbel našim šolam scripta iz raznih predmetov ter tako olajšal učenje in pouk dijakom in profesorjem.

Na dan njegove šestdesetletnice so se v zbornici no šoli zbrali profesorji slovenske nižje gimnazije in strokovne šole. V njihovem imenu je slavljenca čestital prof. Josip Bitežnik, ki je poudaril, da si je znal ravnatelj Nemec zaradi svojih sposobnosti pridobiti ljubezen in spoštovanje dijakov, naklonjenost slovenskih staršev in tudi zvestobo ter spoštovanje profesorjev. Zaradi nesebičnega znanja in dela je njegovo ime krepko zapisano v zgodovino slovenskega šolstva. Zato veljajo zanj kot za vsakega resničnega vzgojitelja besede, da se bodo svetili kot zvezde na nebu tisti, ki vodijo mladino k pravičnosti, se pravi k plemenitemu življenju.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Kaj pišejo slovenske revije

MARCNA ŠTEVILKA »NAŠE SODOBNOSTI«

Tretja letošnja številka Naše sodobnosti prinaša na uvodnem mestu članek Bena Zupančiča »Vprašanja po stenah« o mazačih kljukastih križev po zidovih. Članek pa je nekam težko in nejasno napisan, tako da bralec bolj ugaane, kot razume, kaj je hotel Zupančič povedati. Mimogrede naj pripomnimo, da se nam zdi, da so ti mazači popolnoma dosegli svoj namen, če so hoteli vznemiriti svet in vzbuditi vtis svoje moči in vesoljne razpredenosti. V resnici je vsa stvar najbrž mnogo manj resna kot politična, zato pa akutna kot sociološki in pedagoški pojav — kot množičen dokaz, kakšno stopnjo poneumljenja je že dosegel del današnje mladine. Demokratični svet pa bi stal na zelo šibkih nogah, če bi ga moglo zamajati in ogroziti petsto kljukastih križev. Tudi v tem pogledu bi morala demokracija ohraniti mirno kri in le modro naviti paglavcem ušesa.

Prav pa ima Beno Zupančič, ko piše, da je »naša človeška in pisateljska dolžnost, braniti človeka pred vsakršno duhovno bedo, pred vsakršno nečlovečnostjo v njem in zunaj njega«. Vendar so — po objektivni presoji — nekateri pojavi nečlovečnosti mnogo resnejši in bolj neposredno nevarni, kot pa tistih petsto mazačev v temi. Ali ne misli tudi Zupančič tako?

Zanimivo se bere novela Marjana Kolarja »Tuberani«, ki se bo končala v prihodnji številki. Za dozdevno precej grobim realizmom in celo ironijo čutimo toplo humanistično čustvovanje in tudi slog je kar živahen. Proti koncu se začne zgodba zanimivo zapletati in obeta biti v nadaljevanju še zanimivejša. Dogaja se med jetičnimi bolniki nekje v zavetišču, morda v ljubljanskem predmestju.

Jože Udovič je prevedel nekaj pesmi hrvaškega pesnika Dragutina Tadijanovića. Jože Koruza nadaljuje dolgo razpravo o Grumovi prozi. »Mar Grum sploh zanika obstoj neke objektivne realnosti?« piše. »Tega nikakor ne moremo trditi... Vendar Gruma le toliko zanima, kolikor odseva v duševnem svetu posameznika, kolikor jo torej izvolimo... sprejeti v krog naše pojavnosti«. Koruza piše kljub svojemu učenemu slogu tako, da pritegne pozornost bralca, in to je veliko za tako literarno analitično razpravo.

Izvirno poezijo je prispeval za to številko Valentin Cundrič. Ponekod pogrešamo izvirnosti, kot n. pr. v pesmi »O sebi«, druge so pa lepe, čeprav bolj preproste, ali prav zato; taki sta »Suha reka« in »Samota«, pa tudi »Popoldne v malem mestu«. Zdi se nam, da se je pojavil s Cundričem resnično nadarjen in globoko doživljajoč pesnik.

Filip Kalan je dokončal novelo »Gospodična Mary«, prežeto z globoko otožnostjo, ki vpliva skoro anahronistično in presenetljivo v dobi aktivističnega optimizma in »planske« stvarnosti. To je poetična zgodba tragične študentske ljubezni v predvojni Ljubljani. Celotni jezik in slog sta prilagojena motivu — baročno obložena in lirična, čeprav tudi ne manjka tipične Kalanove sarkastične ironije, a le toliko, da ne moti osnovnega tona v hrepenečem molu.

B. Borko je napisal spominski članek o Ivanu Preglju, z dokajšnjo simpatijo. L. M. Škerjanc piše o Chopinu ob 150. obletnici njegovega rojstva. Vlado Golob pa je začel objavljati razpravo »Nekaj pogledov na razvoj glasbe«.

Izmed druge vsebine naj omenimo sestavek Dušana Pirjevca »Post scriptum«, v katerem nadaljuje iz »Naših razgledov« znano polemiko med nekaterimi kulturnimi delavci ter Marjo Boršnikovo glede Izidorja Cankarja. Zdi se, da je ta nečedna zadeva globoko zaskrbelala nekatere pošteno čuteče ljudi. Drago Šega pa v daljšem in zelo zanimivem članku odgovarja znanemu hrvaškemu marksističnemu pesniku Gustavu Krklecu, ki se je v novoletni številki zagrebeškega Vjesnika spet zavzel za »jugoslovansko kulturno integracijo« (stopitev). Segov odgovor je odločen in jasen, čeprav umirjen, bolj ironičen kot zaskrbljen. Za Slovence takšna integracija ne prihaja v poštev, poudarja Šega.

V tej številki Naše sodobnosti najdemo sploh precej polemičnih sestavkov, kar vzbuja prijeten vtis nove razgibanosti kulturnega življenja v Sloveniji.

Tudi leposlovni del je tokrat nadpovprečen. Upamo, da pomeni to konec enoličnega konformizma, ki ni drugega kot bolezenski pojav vsake kulture in zlasti še književnosti.

»MLADIKA« JANUAR — FEBRUAR

Prva številka Mladike se je predstavila v četrtem letu svojega izhajanja v novi, odločno modernejši zunanji opremi. Na uvodnem mestu prinaša članek »Roža na grob Ivanu Preglju«. Objavljen je tudi razgovor s pisateljem Vinkom Beličem, ki ga je bil posnel radijski reporter Mitja Volčič za radio Trst A za obletnico Prešernove smrti.

Leposlovje zastopajo Franc Jeza z novelo Adamova skrivnost in Bruna Pertot z drobno ljubezensko pesmijo »Da veš«. Menimo, da bi bil že čas misliti na to, da bi zbrala Pertotova svoje najboljše pesmi v drobno zbirko. To gotovo zasluži.

Martin Jevnikar je objavil pregled nad slovensko književno dejavnostjo v Trstu v lanskem letu, iz katerega je razvidno, da sicer ni izšlo mnogo stvari, a več, kot se zdi površnemu opazovalcu. Jože Peterlin piše o gostovanju ljubljanske Drame v Trstu z igro Dvanajst porotnikov in ne prikriva svojega veselja nad tem obiskom. Poroča tudi o zadnjih predstavah Slovenskega gledališča v Trstu. Zanimivo je Pismo iz Amerike Franceta Goršeta. Peter Urbanc piše turistično-stvaren potopis po južni Evropi, ki jo kar nekam pr-naglo preleti. Pisici drugih večjih prispevkov so Maks Šah, dr. Milan Stare (ki piše zdravniški kotiček), N. Lasič ter Danilo Lovrečič s kratko humoresko.

Smrt arhitekta Janeza Jagra

Že pred tedni je umrl v Minneapolisu (Združene države) arhitekt Janez Jager v starosti 89 let. Do zadnjega se je vneto zanimal za slovenstvo in za svojo slovensko domovino. Rodil se je v Bistrici pri Vrhniki. Studiral je v Ljubljani in na Dunaju, kjer se je vključil v krog slovenske moderne. Opremil in ilustriral je nekatere Cankarjeve in Zupančičeve knjige, seznanil pa se je tudi s Plečnikom in Fabjanom; z njima vred predstavlja posebno lepo razdobje v zgodovini slovenske arhitekture. Leta 1901 se je izselil najprej na Kitajsko, od tam pa v Združene države, kjer je zaslovel kot eden najboljših arhitektov. Izdelal je med drugim načrt za urbanistično ureditev Minneapolisa ter sodeloval pri njegovem urenitvenju. Bil je tudi mentor »čikaške arhitekturne šole«.

ZBOR PROSEK-KONTOVEL

V soboto je moški zbor Prosek-Kontovel imel odlično uspel koncert v Mariboru. S tem nastopom se je od zbora zaradi rahlega zdravja poslovil njegov dolgoletni dirigent Milan Pertot.

Vprašanje oblastvom

Prejeli smo naslednji dopis:

Ze mnogokrat sem bral v časopisju, da so bili sklenjeni razni mednarodni dogovori za znižanje oziroma odpravo carin na tiskovine kulturnega pomena, kot so listi, revije, knjige itd. Za to se trudi UNESCO in razne mednarodne kulturne ustanove. Vendar se zdi, da se v Italiji nihče ne zmeni za takšne dogovore. Medtem ko je v resnici že prišlo do znižanja cen nekaterim predmetom v sorazmerju z znižanjem carin in odpiranjem skupnega trga — največ smo v tej zvezi slišali o znižanju cen avtomobilov — pa so cene tujim listom ostale iste, kot so bile pred leti, če niso še celo narastle.

Kot vnet bralec, ki me zanima dogajanje v svetu, kupujem precej tujih listov in revij. Pri tem sem opazil, da prodajajo zlasti francoske liste in revije pri nas po zelo pretiranih cenah. Tednik »Les nouvelles littéraires« stane n. pr. v Franciji 65 frankov, v Trstu ga pa prodajajo po 170 lir, to je za približno 90 lir dražje. Nova revija Théâtre stane 100 frankov, pri nas jo pa prodajajo po 250 lir, to je približno za 125 lir dražje, kot znaša 100 frankov v lirah. Nekatere revije, ki stanejo v Franciji 250 ali 300 frankov, prodajajo tu celo po 900 lir. Tako ni čudno, da znaša cena nekaterim revijam (!) kar 1500 lir. V splošnem se drže razmerja, kot da je en francoski frank vreden tri lire, v resnici pa je na borzi vreden le 1,26 lire. Poština za tiskovine je sorazmerno nizka, za knjigo okrog 240 strani znaša le okrog 70 lir, in nikakor ne opravičuje tako visokih prodajnih cen francoskega tiska.

To pomeni, da si prisvajajo razpečevalne agencije, ki so si prilastile nekaj monopol nad uvozom tujega tiska, zelo visoke dobičke, katerih so deležne v neupravičeni meri tudi prodajalne časopisja, zlasti centralne, ki ga razpečavajo dalje manjšim prodajalnam.

Zanima me, ali je oblastvom, ki bi morala bdeti nad gibanjem cen, to znano. In če jim je znano, zakaj to dopuščajo? Ali smatrajo za pravilno, da se neka podjetja polaste monopola nad uvažanjem tujega tiska ter s tem poljubno določajo cene in odločajo celo, kaj naj ljudje berejo in kaj ne? Zanimivo je namreč, da prihaja v Trst zelo veliko povprečnega in manjvrednega tujega tiska, še nikoli pa nismo videli v kakšni tukajšnji prodajalni listov, kot so n. pr. »Le Temps Présent«, »Témoignage chrétien« in drugih.

Vsekakor bi ne škodilo, če bi oblastva posvetila nekaj pozornosti tudi tej zadevi in napravila red, saj pomeni tako zvišanje cen dejansko razvrednotenje lire. Poleg tega gre za neupravičene dobičke monopolističnih agencij in to največ v škodo mlajših intelektualcev in študentov, ki gotovo ne spadajo v kategorijo ljudi z visokimi dohodki in tudi niso organizirani v sindikatih, ki bi jih branili pred takim izkoriščanjem. Zeleti je torej, da oblastva čimprej nauče uvozne agencije, kakšno je pravo razmerje med frankom in liro (čeprav upoštevajoč upravičeno povišanje zaradi poštne in morebitne carine), ali pa naj dopuste svobodnejši uvoz in prodajo tujega, zlasti francoskega tiska.

I. S

Prizor iz Dnevnika Ane Frank. Na sliki sta Vera Perova (Ana) in Volodja Peer (Peter), ki sta nastopila v Celjskem gledališču. Igro je režiral Branko Gombač. • Dnevnik Ane Frank bo v nedeljo v isti režiji uprizorilo tudi Slov. gled. v Trstu.

VINOGRAD IN GNOJILA

Kmetijski izvedenec in pisatelj Columella je že pred mnogimi leti trdil, da se trtam nikakor ne sme preveč gnojiti s hlevskim gnojem, ker se s tem poslabša dobrota vina. Takrat niso še poznali umetnih gnojil.

Res je, da kdor redno gnoji trtam samo s hlevskim gnojem, ima sicer znaten pridelek, a vino ne kaže nobene dobrote. Vzrok je v tem, da je hlevski gnoj preveč enostransko gnojilo, ker vsebuje navadno precej dušika, a mnogo premalo fosforove kisline in kalija. Dobrota in trpežnost vina pa je odvisna prav od zadnjih dveh gnojil.

O pravilnem gnojenju trtam ni mogoče dati natančnih navodil, vendar mora vinogradnik upoštevati naslednje:

Ce trte močno rastejo in poganjajo dolge, a bolj šibke rozge, jim ne smemo gnojiti ne s hlevskim gnojem in ne z dušičnimi gnojili, marveč samo s fosfornimi (superfosfat-perfosfato) in kalijevimi (potasa) gnojili. Na 100 m² vinograda raztrosimo od 5 do 7 kg superfosfata in 2 do 3 kg kalijeve soli (gnojila raztrosimo eno ped v stran od trt).

Ce trte slabo poganjajo in so rozge kratke, čeprav so močne, moramo gnojiti tudi s hlevskim gnojem in dušičnimi, fosfornimi in kalijevimi gnojili. Dušičnih gnojil raztrosimo toliko kot kalijevih, fosfornih in kalijevih pa toliko, kot je rečeno v prejšnjem odstavku.

V vsakem primeru moramo pri gnojenju trt biti radodarni, ker le z obilnim gnojenjem lahko povečamo pridelke. Gnojil ne smemo trositi preblizu stebel, ker so tu le starejše korenine, ki hrane ne vsrkujejo. Hrano črpajo le mlade koreninice, ki so najbolj oddaljene od stebela.

ŽENA IN DOM

Jej, pij, delaj in spi!

Biologi, ki se bavijo s proučevanjem človeškega telesa, so izračunali, da porabi naravno razvito telo do 70. leta precejšnje količine živeža in pijače. Začnimo pri mesu: porabi ga približno 80 stotov, enako množino tudi zabele. Kruha in moke porabi vsakega do 200 stotov. Mleka od 60 do 80 hl, vina pa od 30 do 40 hl. Jaje poje okoli 5000, sladkorja pa 80 stotov. Pri težkem delu se vsa ta količina kajpada zviša.

Hrana ne sme biti enostavna, ampak pravilno razdeljena po kakovosti, da prejme telo vse potrebne sestavine. Prav tako mora biti tudi količina primerna telesnim zahtevam. Preveč in premalo, oboje je škodljivo! Za dnevni obrok hrane popolnoma zadostuje zajtrk, kosilo in večerja. Prva dva obilnejša in tečnejša kot zvečer. Na Primorskem smo, žal, navajeni popolnoma obratno.

Polovico hrane pa pomeni tudi način, kako jo uživati. Dve stvari sta pri tem poglavitni. Prvič, da jed dobro prežvečš in da ne pogoltneš v največji naglici, kar imaš na krožniku. Drugo, še važnejše je pa to, da sedeš k mizi in ješ v miru in zadovoljno. Prepri pri kosilu, razburjenje ali potrtost so največji sovražniki prebave in zdravja. Pri mnogih družinah je pa prav čas kosila tudi čas pričkanja, kakor da bi si družinski člani dali pri jedi sestanek za prerekanje, opravljanje in zmerjanje.

PRAVILNO DELAJ!

Poleg jedi in pijače je tretji temelj človekovega zdravja zlasti delo. Pri preprostih ljudeh je sploš-

GOSPODARSTVO

Ali grozi svetu lakota?

Organizacija za prehrano in kmetijstvo (FAO), ki deluje v okviru Združenih narodov, je ugotovila, da živi danes na vsem svetu 2 milijardi in 700 milijonov ljudi, od katerih ima samo ena tretjina ali 900 milijonov ljudi vsak dan dovolj hrane. Ostali dve tretjini pa nista zadostno hranjeni. Poleg tega človeštvo dnevno naraste za novih 80 tisoč duš, medtem ko se rodovitna kmetijska površina dnevno skrči za 20.000 ha. Toliko namreč meri površina, ki jo dnevno pozidajo, jo uničujejo reke in morje ali se spremeni v puščavo. Glede na te številke se človek upravičeno vpraša: Kakšna bo bodočnost?

Vedeti pa je treba, da je na svetu še mnogo neizkoriščenih zemljišč. Mednje spada skoraj vsa Afrika, ki bi po računih strokovnjakov lahko preredita desetkrat toliko prebivalstva, kot ga ima danes. Približno enake razmere imamo tudi v Južni Ameriki, Sovjetska zveza pa ima v severnih pokrajinah in v Sibiriji še ogromne možnosti, da poveča kmetijsko proizvodnjo. Mnogo povsem neizkoriščene zemlje je tudi v ostalih predelih sveta, posebno v Severni Ameriki in Avstraliji. Prej ali slej pa bo človeštvo začelo načrtno spreminjati tudi puščave v rodovitno zemljo. Če ne bodo tam odkrili podzemeljskih tokov sladke vode, bodo pričeli spreminjati morsko vodo v sladko in bodo z njo namakali ogromne puščave, predvsem v Avstraliji in Sahari.

Kaj nudi sodobna tehnika

Čudovite možnosti nudi tudi sodobna kmetijska tehnika. V Jugoslaviji znaša srednji hektarski donos pšenice okoli 16 stotov, a v dveh primerih so lani presegli hektarski

donos 100 stotov — svetovni višek. Že danes ima Jugoslavija dovolj kruha za svoje prebivalstvo, a koliko ljudi bo lahko preredita, ko bodo povsod uvedli sodobno kmetijsko tehniko? Kar smo povedali za Jugoslavijo, velja na splošno za ves svet.

S hibridno ali križano koruzo, ki so jo pričeli sejati Amerikanci, so se tako v Italiji kot Jugoslaviji in ostalih državah hektarski donosi koruze več kot podvojili. Kdo pa more danes reči, da se ne bodo ti hektarski donosi še povečali? Vrh tega danes ne križajo samo koruze, marveč tudi druge kmetijske pridelke; le da je križana koruza trenutno najbolj znana.

Znanstveniki skušajo večati hektarske donose tudi z drugimi pripomočki, n. pr. s hormoni, in so pri marsikaterem pridelku dosegli lepe uspehe. Danes ne moremo sploh presoditi, kakšne možnosti se še nudijo za pripravo in pomnožitev človeške prehrane. Pri perutnini prerediti danes že 1 kg mesa z 2.5 kg krme, medtem ko je bilo še nedavno potrebno več kot dvakrat toliko krme. Kar velja za perutninarstvo, pa bo v kratkem veljalo tudi za živinorejo.

Zakladi v morju

Neizčrpni viri krme in hrane pa se skrivajo v morju, in sicer ne samo zaradi rib in drugih tam živčih živali. Na Japonskem, kjer je prebivalstvo posebno gosto naseljeno in je kmetijskih površin zelo malo, črpajo že danes iz morja ogromne količine alg, ki služijo predvsem za živalsko krmo, a delno tudi za človeško prehrano. In tudi na Japonskem niso še začeli morja »obdelovati«, kot ga nameravajo v bodočnosti. Tu namreč odkrivajo posebne alge, ki se v morju zelo hitro množijo in jih lahko izkoristijo v najrazličnejše namene.

Znanstveniki tudi upajo, da bodo odkrili postopek, ki se ga poslužuje narava, ko iz sončnih žarkov in svetlobe iz vode in rudinskih prvin nastane klorofil — rastlinsko zelenilo — in potem beljakovine, maščobe, ogljikovi vodani in druge rastlinske sestavine. Če se to posreči, se sploh ni treba bati, da bi mogla na svetu zavladati splošna lakota, ker bi bilo vedno dovolj hrane. Zdi se, da bodo znanstveniki ta postopek kmalu odkrili.

Toda čeprav bi se jim to ne posrečilo, je še dovolj drugih možnosti, da se prehrani še tako povečano število sedanjega prebivalstva.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 23. marca si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	621—624 lir
avstrijski šiling	23,80—24,20 lir
100 dinarjev	82-85 oz. 94 lir
100 francoskih frankov	123,50—125 lir
funt šterling	1730—1750 lir
nemško marko	148,75—149,75 lir
švicarski frank	143,25—144,50 lir
pesos	7—8 lir
zlato	705—708 lir

no razširjeno mnenje, da je delo breme, potrebno le zaradi zasluzka. Slabo voljo pri dnevnih opravilih povzroča nenačrtovitost. Kdor se loti zdaj tega, potem drugega, nato zgrabi tretje, ga vse ozlovolja. Enake posledice nastanejo pri topoglavi naglici. Vsako delo zahteva svoj čas. Ne drži, da ti lahko nekaj opraviš v pol uri, za kar porabijo drugi dve uri. Poleg duševne priprave za delo je potrebna tudi telesna. Tu pravijo zopet biologi, da moraš med delom mirno in enakomerno dihati. Kisik, ki ga vdihuješ obenem z zrakom, je prav tako potreben za krvni obtok, kakor olje za stroj. Utrupi srca in žil postanejo po pravilnem dihanju umirjeni in delo gre veselo izpod rok.

SE POČITEK

Po delu in jedi pride še spanje, ki je četrti pogoj za telesno zdravje. V rednem in pravilnem spanju se obnavljajo telesne celice, ki so se obrabile med dnevnim delom. Preden zaspiš, je nujno potrebno, da si umiriš živce. Zelo koristno je kako lahko branje. Človeško telo potrebuje največ osem ur mirnega spanja. Kar je več, je odveč! Največ zaležejo ure pred polnočjo, a samo tam, kjer je okolica mirna. Za starejše ljudi je zelo koristen kratek popoldanski počitek. Tudi pri spanju je zelo važno, da se priučiš pravilnemu dihanju, namreč skozi nos.

Pa bodi konec temu naštevanju, sicer poreče kdo, da vse to že vemo. Morda, toda prav je, da si ta pravila osvežimo.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

ŽUPNIK Z VRHA PRI BUZETU

Trn v peti je bil fašistom tudi župnik Fran Pašić z Vrha pri Buzetu, na katerega so se vrgli ravno tako že pred volitvami, da ga zastrašijo in razširijo preplah med volivce. V vas so prispeli 10. maja ponoči. Prišli so dobro oboroženi in napadli župnišče. Gospoda, ki je bil doma, so obsuli z grožnjami in psovskami ter neusmiljeno pretepli. Zatem so ga zvezali in odgnali v Buzet, kjer so ga držali tri dni zaprtega. Ko se je protizakonito odpe-

81. Dr. E. BESEDNJAK

ljani župnik vrnil domov, je zvedel, kaj se je za njegove odsotnosti primerilo na Vrhu.

Že naslednji dan po njegovem odhodu so v faro spet prišli fašisti ter preiskali farovž in vdrli v cerkev sv. Antona, na kateri je bilo več znamenitih napisov. Napadalci so se povzpeli na zvonik in z dletom izklesali glagolsko besedilo enega, ki je nesporno pričal o slovanski in ne italijanski prošlosti tega istrskega kraja.

V notranjosti cerkve so jih zelo motili in izživali tudi hrvaški napisi in zato so se spravili na križev pot in ga pokvarili. Vse knjige, ki so jih našli v župnišču in cerkvi, razen latinskega misala, so zločinci znesli na trg, jih vrgli na kup in sežgali.

UČITELJ V KUBEDU

Ker so duhovniki in učitelji bili tedaj glavna opora preganjanemu ljudstvu, so črnosrajčniki te najbolj sovražili. Če so se na Vrhu zaganjali v župnika, ni zatorej nič čudnega, da so si v Kubedu izbrali za tarčo učitelja, ko so 12. maja pridrveli do zob oboroženi v slovenski Kubed.

Takoj so se napotili proti šolskemu poslopju, ki je pa bilo zaklenjeno in prazno. Zato

so zlezli v prostore skozi okno. Tu so pometali po tleh vse knjige in šolske potrebščine ter razbili vse, kar jim je prišlo pod roke. Ko so ugotovili, da učitelj ne prebiva v zgradbi, so z nevarnimi grožnjami prisilili nekega vaščana, da jim je pokazal, kje se nahaja učiteljevo stanovanje, ki je bilo obenem njegova rojstna hiša.

K sreči je bil pa učitelj pravočasno opozorjen, kaj se proti njemu pripravlja, ter se je rešil z begom iz vasi. Pač pa je bila v stanovanju njegova mati, ki se je silno prestrašila, ko so se nasilneži kričaje in z grožnjami bližali hiši in jo od vseh strani obkolili.

»ODRETI KOŽO VSEM UČITELJEM IN DUHOVNIKOM«

V stanovanje so vdrli s samokresi v rokah. Medtem ko so prebrskali natančno vsak kot, so razmetali vse, kar jim je bilo v napoto, a tega, za čimer so stikali, kljub temu niso našli; to so bile glasovnice Jugoslovanske narodne stranke, o katerih jih je moral nekdo obvestiti, da jih hrani učitelj na svojem stanovanju in deli med ljudstvo.

»Če ga najdemo,« so plašili ubogo mater, »sežgemo hišo.« Pri tem so vpili »Porco d'un maestro!« (učitelj svinja) in »Cavarghe la pelle a tutti i maestri e preti!« — (Odreti bi bilo treba kožo vsem učiteljem in duhovnikom). Ko so spregledali, da je bil njihov pohod brezuspešen, so se odstranili z grožnjo za odsotnega učitelja: če ga dobe v roke, ga bodo ubili, zavoljo tega je najbolje, da se za vedno odstrani iz vasi.

Iz rodnega kraja ga pretnja fašistov sicer ni spravila, toda skrivati se je moral toliko dni po okolici, dokler se niso volitve končale. Nasilniki so ga vsekakor oropali zakonite volilne pravice.

(Nadaljevanje)

Je to diskriminacija?

Profesorji naših srednjih šol imajo kaj bridko življenjsko pot za seboj in pred seboj. Razen nekaterih, ki bi jih lahko našel na prste obeh rok, so se ostali nahajali v tako neugodnih okoliščinah, da niso prišli v redni stalež.

Ker ni še upanja na kakšno uzakonitev naših šol, je tudi organski stalež naših šolnikov še vedno vprašanje daljne bodočnosti. Kako naj se v takih razmerah profesor ali učitelj s polno osebnostjo, kot jo zahteva njegov poklic, posveti svojemu delu?

Pa to ni še vse! Dosti profesorjev ima izpite in diplome, dosežene na drugih vseučiliščih, zlasti na ljubljanskem. Večina teh je morala zapustiti rodne kraje zaradi fašističnega preganjanja ali iz ekonomskih razlogov in tudi zato, ker niso videli možnosti zaposlitve.

Ko so se tudi v italijanski republiki uveljavile demokratske ustavne svoboščine, je večina zgoraj omenjenih profesorjev sprejela mesta na teh šolah.

Lani je pa v Trstu izšla naredba, da morajo profesorji, ki so končali univerze v tujini, nostrificirati svoje diplome, sicer izgube službo. Zato je večina prizadetih vložila na razne italijanske univerze prošnje za priznanje študijev in čakajo odlokov od interfakultetnih svetov, koliko izpitov jim predpišejo, da se vseučiliški študij prizna kot enakopraven.

Ze v tem primeru dela vsaka univerza po svoje. Diplome iste ljubljanske univerze za časa stare Jugoslavije niso priznane; za časa italijanske okupacije pa so, tiste pod nemško okupacijo zopet ne!

Najbolj čudno in kar diši po politični diskriminaciji, je pa naslednje: Mnogi, ki so prošnje za priznanje svojih naslovov vložili in čakajo, da se jim določijo naknadni izpiti, so od nekaterih rektoratov prejeli zahtevo, da morajo v najkrajšem času predložiti uradni dokument, ki naj izpriča vzroke, zakaj so končali študije v inozemstvu.

Človek se z začudenjem vpraša, na podlagi katerih ustavnih določb se mora izobraženec uradno opravičevati, čemu je študiral v inozemstvu. Dokler gre za ugotovitev, ali študij ustreza za dotično službeno mesto, se razumemo, čeprav bi že sama pamet nesla, da prav gotovo študij na slovenski univerzi nudi temeljno podlago za poučevanje na slovenskih šolah tudi v Italiji. Ni pa razumljivo, čemu je treba iskati pričevanja, uradna potrdila in opravičila zaradi študija v inozemstvu, kot da bi to bil kak tihotapski ali protidržavni pregrešek.

Torej bi upravičeno sklepali, da gre pri tem novem vprašanju zopet za neumestno oviranje položaja naših šolnikov in šol. Quousque tandem?

Opoldne smo smeli za kratek čas v barako, popoldne pa sta nas štubak in »Lagerältester« spet nagnala ven. Sijalo je sicer sonce, vendar je bil dan precej hladen in ker smo bili le lahko oblečeni v tiste taboriščne zebre in lačni, nas je zeblo. Šele zvečer po apelu smo smeli spet v barako. Zadovoljni smo bili, ko smo po žvižgu taboriščnega »starešine« lahko zlezli na ležišča.

Na teh vendarle nismo ležali tako nadrenjani kot v Dachauu. Vsakdo je imel svoj pograd in koc, le da sta bila po dva pograda skupaj, zgoraj in spodaj, vmes pa so bili ozki prehodi, po katerih so se vedno drenjali taki, ki jim ni dalo miru na ležiščih ali ki so hoteli na stranišče. Moj sosed je bil mlad okrogloličen fant iz Mežice, Gustelj mu je bilo ime. Delal je v svinčenem rudniku. Bil je zelo simpatičen, počasen v govorjenju in premišljen v nastopu. Njegova resnost in metodičnost je bila v čudnem nasprotju z njegovim še polnim, skoro deškim obrazom. Bil je tudi pogumen in bister ter je vedel, zakaj trpi. V začetku sva se o marsičem pogovorila, tudi o vojni in o tistem, kar bo sledilo. Pozneje, ko smo morali garati v rovih, pa sva vedno izčrpana omahnila na ležišče in nikomur se ni več ljubilo govoriti. Bila sva še vedno prijatelja, toda izmenjavala sva le še najnujnejše besede. Trpljenje nas je ubijalo tudi notranje. Zeleli smo si le še spanja — in hrane.

Na delo pa so nas poslali šele čez nekaj dni. Do takrat smo se potikali po taborišču, ki ni bilo veliko, bili so le trije bloki — in od teh je bil takrat eden še prazen ter je še ves dišal po svežem lesu — in bolniška baraka ter kuhinja s pritliklinami in pisarno. Obdano je bilo z bodečo žico, v katero so ponoči spustili električni tok. Vse naokrog je bilo valovito polje, le od daleč smo videli manjšo kmetijo in v daljavi gozd. Na eni strani taborišča so stale onkraj žice barake, v katerih so stanovali SS-

Tekma s smrtjo 5.

E. Z.

ovci. Bile so precej podobne našim, le manjše in seveda znotraj mnogo bolj udobno urejene. Imele so tudi večja okna. Bile so podobne weekend hišicam, enako kot v Dachauu. Zraven je bil travnik, ki je služil SS-ovcem za vežbališče. Večkrat smo jih med svojim prisilnim postajanjem po dvorišču gledali, kako so korakali sem in tja ter se vadili z orožjem. Vpitje podčastnikov je odmevalo daleč po polju v pokojno pozno jesensko pokrajino, v kateri skoro ni bilo videti žive duše. Težko je bilo verjeti, da je ta konec Nemčije tako slabo obljuden. Verjetno so se ljudje bali prihajati v bližino taborišča, ali pa jim je bilo to celo prepovedano. Cutili smo se osamljeni kot sredi neobljudene dežele ali na kakem otoku. Pač pa smo oddaleč opazili nekaj jablan, na katerih so se še rdečila jabolka. Prenekateri hrepeneč pogled je romal v tisto smer; in ko so jih obrali, ne da bi bili mi to opazili, nam je bilo žal za njimi, kot da so nam jih ukradli. Bilo je kar čudno misliti, kako blizu je viselo toliko okusnih sadov, mi pa smo morali biti lačni, medtem ko verjetno ljudem, ki so jih obrali, sploh ni bilo nič do njih in še slutili niso, kakšno dragocenost so pomenila tista jabolka za nas.

Drugi dan so nam že odkazali razna taboriščna dela, pometanja, pranje, pospravljanje SS-ovskih barak itd. Mene je doletelo pometanje in čiščenje dvorišča. Bil sem kar zadovoljen, da si lahko dam vsaj z nečim opravka, da bi le ubil dolgčas. Toda pometanja in pobiranja smeti je bilo le za kako uro.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Mednarodni košarkarski turnir „Gradu sv. Justa“

V nedeljo so se v Trstu zaključile košarkarske tekme za pokal »Gradu sv. Justa«, ki so bile tako že drugi na sporedu. Lani so prvo mesto osvojili prvaki Ljubljanske Olympie. Letos pa je bil turnir zanimivejši, čeprav udeležba žal ni bila zadovoljiva. Nastopili so državni prvaki Švice, Avstrije, Jugoslavije in italijansko moštvo Ignis.

Ljubljanci so nastopili s svojim mladim moštvom, ker je prva ekipa morala odigrati važno tekmo v igri za pokal evropskih prvakov.

Prvo mesto je zasluženoma osvojila ekipa Ignis (Varese), ki je porazila vse nasprotnike z naslednjimi izidi: Ignis - Urania 63:49, Ignis - Babenberg 65:58 in Ignis-Olympia 88:55. V srečanju, s katerim se je odločala končna zmaga, so ljubljanski mladinci naleteli na pretrdega nasprotnika. Meti Italijanov so bili izredno natančni. Borghi, De Carli, Nesti, Motto, Zorzi in Andreo so pokazali velik smisel za kombinirane napade. Najboljši igralec je bil brez dvoma Zorzi, ki je v treh tekmah dosegel 66 košev.

Ce je Ignis s svojo zmago izpolnil pričakovanje, mladinci Olympie niso samo zapustili globokega vtisa pri vseh prisotnih košarkarskih strokovnjakih, ampak so celo navdušili vse občinstvo ter odkrili prav v našem mestu svojo moč. Olympia ima odlične mlade igralce, ki se niso ustrašili mednarodnih srečanj in ki bi jih imelo marsikatero znano košarkarsko moštvo prav rado v svojih vrstah.

Vaditelj Roman Ogrin nam je povedal, da že štiri leta pridno vadi te mladeniče. »Vsi (skupno jih je 14) so tako enakovredni, da je vseeno, koga postavim v igro,« je izjavil. »Zelel bi,« je nadaljeval, »da bi ti mladinci ostali čim dlje skupaj, ker bodo tako dosegli boljši uspeh pri nadaljnjem razvoju.« Minula sezona je bila za mladinsko ekipo Olympie zelo uspešna. Igrali so 46 tekem in od teh dosegli 41 zmag. Če upoštevamo še izide tržaškega pokala, so bili osemnajstletni igralci Olympie v 49 tekmah samo 5 premagani. Porazili so jih moštvi Olympia in Ljubljana, ekipe Old Boys in zagrebška Lokomotiva (jugoslovanski pokal) ter zdaj Ignis-Varese. Neodločeno so igrali s člani ljubljanske Svobode. Mladinci se nameravajo udeležiti tekem za sloven-

ske prvenstvo in turnirja prvakov republik. Po vsej verjetnosti bodo tudi v teh srečanjih dosegli pomembne uspehe.

Od ljubljancem je bil v Trstu brez dvoma najboljši strelec Bassin, ki je v treh tekmah dosegel 54 košev. Dobro so igrali tudi Lavrenčak, Lotrič, Vavpetič, Wiehl, Samaluk; Oblak, Gagel, Murko, Sok, Baletin in Tomori.

Švicarski in avstrijski prvaki so se trudili, da bi ovirali Olympio in Ignisu zmagoslavno pot. Švicarji so tretje mesto osvojili po zaslugi visokega zamorca Fletcherja, ki si je s svojo zelo uspešno igro pridobil pri tržaškem občinstvu precej simpatij. Avstriji pa so zelo razočarali.

Tekmovanje, ki ga je priredil Enal Club Trieste, je bilo precej zanimivo in želeli bi, da bi prihodnje leto nastopile močnejše ekipe, med temi tudi prava ljubljanska Olympia.

d. t.

Izidi:

1. dan: Olympia-Babenberg 52:45 in Ignis-Urania 63:49;
2. dan: Ignis-Babenberg 65:58 in Olympia-Urania 70:67;
3. dan: Ignis-Olympia 88:55 in Urania-Babenberg 65:44.

Končni vrstni red:

1. Ignis - Varese	3	3	0	216	162	6
2. Olympia - Ljubljana	3	2	1	177	200	5
3. Urania - Zeneva	3	1	2	181	179	4
4. Babenberg - Dunaj	3	0	3	149	182	3

Tesen poraz Olympie v Rigi

V Rigi je bila na sporedu četrtfinalna košarkarska tekma za evropski pokal. Srečali sta se ASK Riga, v katerem nastopajo znani Krumiš, Muižniks, Kalminš in Gulbiš, ter ljubljanska Olympia. Za tekmo je bilo ogromno zanimanja in jo je prenašala tudi sovjetska televizija.

Do polovice prvega polčasa je bilo stanje precej izenačeno, zatem pa je prešel v napad dolgi Kru-

miš in tako je ASK Riga začelo drugi polčas z 9 točkami prednosti. Olympia se je približala nasprotnikom do 48-46 toda na koncu so ti zmagali z izidom 79-63.

Od Slovencev so bili najboljši Danec, Kandus, Dermastja, Lokar in Bajc.

ŠPORTNI MOZAIK

Brž ko so se zaključile olimpijske igre, so se drsalci udeležili tekmovanja za svetovno prvenstvo v Vancouverju (Kanada). V tekmah med ženskami in v dvojicah se stanje, kakršno je bilo na olimpiadi, ni mnogo spremenilo, kar potrjuje, da so bile kolajne pravilno razdeljene. Američanka Carol Heiss je že petič zaporedoma osvojila naslov svetovne prvakinja. Tudi v dvojicah sta bila Wagner in Paul najboljša. Do spremembe je prišlo pri moških. Oba glavna favorita Američan Jenkins in Čeh Divin nista nastopila, tako da je tokrat uspelo zmagati Francuзу Gilettiju.

Troboj O'Brien-Long-Nieder je bil med ameriški metalci krogel nekaj običajnega. Zanimivo je, da so se vsi trije v pretekli sezoni ogorčeno borili, da bi prekoračili tri leta stari višek O'Briena (19,25 metrov). To je sicer vsem trem uspelo, toda nobeden teh novih viškov ni bil zaradi tehničnih formalnosti priznan. Sele ob koncu sezone je bil zopet O'Brien tisti, ki je zagnal kroglo 19,38 m daleč in s tem potrdil sloves najboljšega metalca na svetu. Dne 19. marca pa je Bill Nieder postavil z metom 19,45 m nov svetovni rekord.

Prejšnje dni je bilo več zanimivih kolesarskih dirk. Najpomembnejšo zmago je dosegel Francoz Rene Privat v dirki Milano-Sanremo. Belgijec Impanis je zmagal v etapni dirki Pariz-Nica. Francoz Stablinski pa se je uvrstil na prvo mesto v dirki Nica-Genova.

V finalni tekmi za rokometni pokal Evrope je zahodnonemški prvak Göttingen premagal danskega prvaka Aarhus z izidom 18:13.

Avtomobilski dirkač Von Trips je na vozilu Ferrari pridrvel prvi na cilj v dirki za Veliko nagrado mesta Siracusa.

V Cordobi se je te dni končalo južnoameriško košarkarsko prvenstvo. Na prvem mestu najdemo močno ekipo Brazilije. Tretjič zaporedoma je to moštvo kljub ostremu odporu, ki so ga nudili Argentinci in Paragvajci, premagalo vse nasprotnike in osvojilo častni naslov.

Medtem so začele italijanske čete z protisunkom, ki je vrgel po desetdnevni srđitih bojih Avstrijce na levi breg Piave. Italija je bila rešena. Za Avstrijo se je pa kazalec na uri usodno pomikal proti dvanajsti!

Avstrijska junijska ofenziva, ki naj bi prebila sovražnikove vrste na desnem bregu Piave, se je izjalovila. Nekaj dni je cesarska vojska še držala utrjeni Montello. Vojni tiskovni stan je z Dunaja še samozavestno poročal, da so Italijani zgubili do 6. julija 523 častnikov in 23.911 mož. V isti sapi pa dostavlja, da so se morali avstrijski oddelki ob spodnji Piavi umakniti na levi breg reke. Toda poročilo nič ne pove o velikanskih izgubah, ki so jih Avstrijci imeli zaradi umika čez narastlo reko. Zavezniki so namreč poslali na italijansko fronto več letalskih oddelkov, ki so prvičkrat v tej vojni z vso silo bombardirali pontonske mostove.

»Na fronti nič novega«

Nasprotnika sta se vkopala v jarke vsak na svoji strani vode. Vojsna poročila pa so objavljala dan za dnem enake vesti: na fronti nič novega! Saj res ni bilo nič novega, da so vsako uro umirali v strelskih jarkih stari možje in komaj vpoklicani mladinci. Kosile so jih strojnice, mesarile granate in šrapneli, zvijali so se zaradi kolere, legarja in pomanjkanja hrane. »Dörrgemüse«, posušena vrtnina, nato trava, kuhana

124

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

na vodi je bila po cele tedne edina vojakova hrana.

Zlasti slovenski in češki vojaki niso z doma smeli prejemati novic. Vsem pripadnikom 97. pešpolka, ki so ga povečini sestavljali Tržačani in Goričani, je bilo prepovedano pošiljati slovenske časnike. Iz njih bi bili izvedeli, da se tudi v zaledju ne dogaja »nič novega«.

Po skoraj vseh avstrijskih in ogrskih želah je bila tako slaba letina, da niso pridelali več kot štiri do pet stotov žita na oral. Na dalmatinskih otokih je zavladala tako huda lakota, da so matere dajale otrokom neskuhano travo za jed. Pomirali so kar trumoma. Poslanec dr. Koršec je vpričo vsega dunajskega parlamenta odkril strašne grozote iz Orebiča na Kurčoli, kjer so otočani kar cepali od lakote in grizli skorjo grmičevja. To ni bilo »nič novega«.

Tudi po slovenskih krajih je živež zginil. Živino so poklali vojaški dobavitelji; mleko je postalo neznana tekočina. Dnevno časopisje je priporočalo — krompirjevo kavo za zajtrk. Tako berem v Slovencu z dne 1. avgusta 1918. Na Dunaju so namreč usta-

novili vojni prehranjevalni urad za civilno prebivalstvo. Nekaj starih mobiliziranih profesorjev — z ekonomske in kmetijske fakultete — je moralo na ukaz proučevati, kako bi izdelovali živež iz — nič.

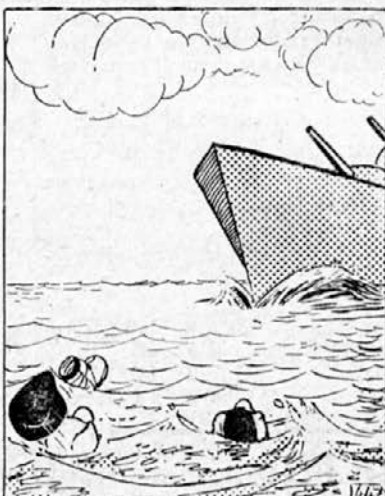
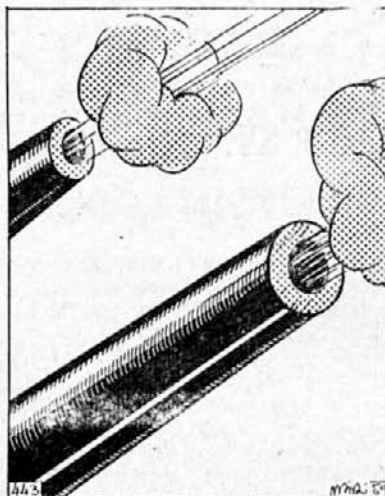
Beseda surogat ali nadomestek je postala odrešilno geslo. Kava se je kuhala iz krompirjevih olupkov. Oblačili smo jopiče iz kopriv; stare hlače so prodajali vojaki, ki so se bolni ali ranjeni vračali s fronte na dopust.

Najhujše težave so pa bile za tobak. Dim je vsaj potolažil krulče želodce podanikov. Zato so na Dunaju iznašli surogat »tabarin«. Prideloval ga je neki tovarnar Zelinka v Pislku na Češkem. Iz česa, tega ni povedal, — menda niti ne na vojnem prehranjevalnem uradu na Dunaju. Šlo ga je na vagone. Po par dimih iz tabarinske cigarete se je kar zablistalo pred očmi. Želodec se je nekam polnega začutil in ni šlo ves dan ničesar več vanj, pač pa vse ven.

Na takšen način je bilo vprašanje prehrane ali aprovizacije na mah rešeno in tudi to ni bilo »nič novega«.

(Dalje)

39

Za
našena
m
l
a
i
š
eG
u
s
a
r
j
i

PLANINSKO DRUŠTVO — TRST

Planinsko društvo v Trstu priredi 27. marca ob mednarodnih skakalnih tekmah izlet v Planico. Vpisovanje vsak dan v uradnih urah v ulici Roma 15/II.

5. številka Literarnih vaj

Izšla je peta letošnja številka dijaškega lista Literarne vaje. Najzanimivejši prispevek v njem je pregled nad lanskim slovenskim pripovedništvom, ki ga je napisal prof. Martin Jevnikar, izmed dijakov pa so prispevali najboljše stvari Riko Marc, ki prijetno zabava s svojo humoristično povestjo iz dijaškega življenja Fantastično, Bert, Zarja, ki je napisala tri drobne pesmice, polne čustva, Urška, Matjaž Schart in George. Tudi ta številka je lepo okrašena z linorezi.

Natečaj za šolske učbenike

Iz Šolskega skrbništva v Trstu smo prejeli sporočilo, da je generalni komisariat razpisal natečaj za sestavo učbenikov, ki jih bodo uporabljali na slovenskih osnovnih šolah našega ozemlja. Določila natečaja si vsakdo lahko ogleda na Šolskem skrbništvu, na posameznih didaktičnih ravnateljstvih, na Šolskem nadzorništvu ter na sedežu Sindikata slovenskih šolnikov.

OBJAVA KMECKE ZVEZE IN ZVEZE MALIH POSESTNIKOV

Dne 31. marca poteče rok za vlaganje davčnih prijav Vanoni. Tudi letos bomo te prijave izpolnjevali v uradih K. Z. in Z. M. P. Prizadete vabimo, da se čimprej zglase v naših uradih v ulici Geppa 9. Stranke sprejemamo vsak dan od 8.30 do 13. in od 15. do 18. ure, razen sobote popoldne.

Tajništvo:
K.Z. in Z.M.P.

KROŽEK SLOVENSkih IZOBRAŽENCEV

v Trstu vabi na sestanek, ki bo v petek, 1. aprila, ob 20.30 v društvenih prostorih v Trstu, ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje glasbenika Maria Sancina »O SLOVENSKI LAHKI GLASBI«
Predavanje bodo spremljali glasbeni posnetki

KSI iz Trsta in Gorice priredita v nedeljo, 3. aprila, celodnevni izlet

NA SVETO GORO IN H KEKCU

Kdor se ga namerava udeležiti, naj se prijavl najkasneje do torka, 29. marca, v Trstu, ul. Commerciale 5/I. ali pa v Gorici, na Travniku 18/II., kjer bo vsak delavnik od 10. do 12. ure dobil vsa podrobna pojasnila.

GLASBENA MATICA — TRST

V soboto, 26. marca 1960, ob 21. uri
v Avditoriju

KONCERTNI VEČER GOJENCEV

GLASBENE SOLE IZ KRANJA

Sodelujejo: godalni orkester pod vodstvom ravnatelja Petra Liparja, godalni in klavirski kvartet, vokalni oktet pevskega zbora France Prešeren in solisti (klavir, violina, čelo in so'lo petje). Vstopnice so na razpolago od četrtka dalje v Tržaški knjigarni, ulica sv. Frančiška 20, tel. 61-792

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

V nedeljo, 27. marca, ob 17. uri v Avditoriju v Trstu

krstna predstava

Frances Goodrich - Albert Hackett
DNEVNIK ANE FRANK

V sredo, 30. marca, ob 20.30 na Opčinah
DNEVNIK ANE FRANK

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477